

Н. Ю. Невмержицька
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд., філол., наук.,
доцент М. В. Полховська

Засоби відтворення каламбуру у перекладі (на матеріалі серіалу *Friends*)

У статті висвітлено поняття каламбуру та розглянуто основні способи передачі каламбуру у перекладі.

Постановка проблеми. Усний і письмовий переклад – процес досить складний і багатогранний. Серед основних проблем, з якими зустрічається перекладач, є переклад каламбуру. Незважаючи на те, що проблемі дослідження каламбуру вчені приділяли увагу, на сьогодні залишається низка невирішених питань, пов'язаних з цим мовним феноменом. **Актуальність дослідження** полягає в необхідності системного вивчення каламбуру як об'єкта перекладу та шляхів його відтворення засобами мови-реципієнта.

Метою роботи є аналіз явища каламбуру, виявлення найчастіших способів передачі каламбуру у перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерес до мовного феномену «каламбур» виник ще наприкінці 20 ст. Перша проблема, яка виникає під час дослідження даного феномену, полягає у відсутності єдиної, загальноприйнятої дефініції цього терміну, оскільки деякі дослідники ототожнюють поняття «мовна гра» і «каламбур», а інші – розмежовують ці два явища, вважаючи, що «каламбур» – це різновид «гри слів».

У нашій роботі ми розглядаємо каламбур і гру слів як синонімічні поняття і дотримуємося визначення, яке запропонував дослідник М. В. Якименко: «Каламбур – це стилістичний зворот мови, що побудований на комічному використанні різних значень однозвучних чи близькозвучних (графічно оформлених) слів, частин слова, словосполучень або речень, а також на різних значеннях однієї і тієї ж з названих одиниць» [5: 26].

При перекладі каламбуру може використовуватись семантика одного / обох компонентів ядра або нова семантична основа. Існує три основні шляхи передачі каламбуру, а саме: 1) передача гри слів у тексті оригіналу(ТО) грою слів у тексті

перекладу (ТП); 2) передача гри слів у ТО не грою слів у ТП; 3) переклад гри слів у ТО іншим риторичним засобом у ТП [1: 37].

Базуючись на цьому підході виокремлюємо 3 основні прийоми передачі каламбуру у перекладі:

- калькування – відтворення каламбуру мовою перекладу за зразком каламбуру у мові оригіналу, тобто шляхом точного перекладу значущих частин каламбуру МО.

(1) Росс прийшов в гості до Керол, своєї колишньої дружини (яка зараз одружена з іншою жінкою та чекає дитину від Росса), щоб дізнатись результати амніоцентезу.

Ross: *When did you and Susan meet Huey Lewis?* (Росс дивиться на фотографію). – А коли ви з Сюзан познайомились з Г'ю Льюїсом?

Carol: *Uh, that's our friend Tanya.* – То наша подруга, Таня.

Ross: *Of course it's your friend Tanya.* – А й справді, це ваша подруга, Таня.

Carol: *Don't you wanna know about the sex?* – Питання статі тебе не цікавить?

Ross: *The sex? Yeah, I'm having enough trouble with the image of you and Susan together. But when you throw in Tanya...* – Статі? Вистачає мені твоєї з Сюзан... А тут ще й Таня..

Carol: *The sex of the baby, Ross.* – Статі дитини, Росс.

Перекладач застосовує прийом калькування каламбуру, який створений на основі полісемії слова «sex», а саме на основі двох його значень: *статевий акт* та *стать*.

- компенсація – спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати.

(2) **Ross:** *Chandler, what about you?*

Chandler: *If I were omnipotent for a day, I'd make myself omnipotent forever.* – Якби я був всемогутнім, то я зробив себе всемогутнім на все життя!

Rachel: *Heh. See, there's always one guy. "If I had wish, I'd wish for three more wishes."* – Завжди такий знаходиться: «Якби я мав три бажання, то забажав би ще три.»

Monika: *Hey, Joye, what would you do if you were omnipotent?* – Джої, щоб ти захотів якби мав три бажання?

Joye: *Probably kill myself.* – Мабуть би, повісився б.

Monika: *Excuse me?* – Незрозуміла.

Joye: *Hey, if Little Joye's dead (if I were impotent), then I got no reason to live, you know?* – Якщо я бажати тільки трьох, то навіщо мені жити?!

Ross: *Joye, uh, OMnipotent.* – Джої, чарівні бажання!

В цьому епізоді каламбур побудований на співзвучності слів *omnipotent* та *impotent*. Перекладач на початку діалогу використовує пряме значення слова «*omnipotent*» – всемогутній. У вихідному тексті ядром каламбуру є саме слово «*omnipotent*», а в тексті перекладу ядро каламбуру є словосполучення «*three wishes*». Така заміна ґрунтується, на тому, що в українській мові неможна досягти такого рівня фонетичної співзвучності між словами *всемогутній* та *імпотент*.

- опущення, тобто просто переказ тексту оригіналу [4].

(3) Джої повернувся додому після роботи у торгову центрі (він пропонує спробувати чоловічі парфуми *Vijan*. Конкурентом Джої був чоловік, одягнутий у ковбойський костюм, який доволі успішно, на відміну від Джої, рекламував парфуми *Hombre*).

Joye: *Well, they switched me over to Hombre.* – Мене перекинули на мужика.

Chandler: *Well... Maybe it's because of the way you're dressed.* – Може це через твій одяг?!

Слово *hombre* – сленгізм, який українською перекладається як «*мужик*», «*чувак*». В даному випадку можемо спостерігати застосування прийому опущення, оскільки перекладач буквально передає даний сленгізм, тим самим спричиняючи втрату комічності, оскільки глядач, який не володіє англійською мовою не зможе прослідкувати такий зв'язок.

Висновки. При передачі каламбуру у перекладі виникають певні складності спричинені особливостями узусу та структури мов, а також різноманітністю національно-культурних традицій. Дослідивши способи перекладу каламбуру на основі англійського серіалу «*Friends*» та його українського перекладу, можна зробити висновок, що найуживанішими є прийом калькування та компенсації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус, О.М. Гра слів як перекладацька проблема [Текст] / О.М. Білоус // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – 2005. – №5(77). – С. 35-41.

2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. – М.: ИОСО РАО, 2001. – 224 с.
3. Друзі – Режим доступу: <http://friends-online.su/ukr/>
4. Троицкая О. В. Игра слов в английском оригинале и переводе / О. В. Троицкая. – Режим доступу: <http://russkayarech.ru/files/issues/2005/2/07-troickaja.pdf>
5. Якименко Н. В. Каламбур как лингвостилистический прием в английском языке и пути его воссоздания в переводе: автореф. дис. на соискание науч. Степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04, 10.02.20 / Николай Васильевич Якименко; Киевск. пед. ин-т иностр. яз. – Киев, 1984. – 26 с.
6. Friends – Режим доступу: <http://friends-online.co/eng/>